

Ks. Andrzej Hanich, *Dekanaty i parafie Administracji Apostolskiej Śląska Opolskiego w latach 1945–1946*
PIN – Instytut Śląski w Opolu, Opole 2009

Jest to już druga wydana w 2009 roku książka ks. Andrzeja Hanicha i zarazem trzecia część wydanej trylogii historycznej, traktującej naukowo o wojennych i bezpośrednio powojennych dziejach Kościoła katolickiego na Śląsku Opolskim, której dwie poprzednie części stanowiły: jego rozprawa habilitacyjna, wydana w październiku 2008 roku – *Czas przełomu. Kościół katolicki na Śląsku Opolskim w latach 1945–1946* (Opole 2008) i wydane w marcu 2009 roku *Martyrologium duchowieństwa Śląska Opolskiego w latach II wojny światowej* (Opole 2009).

Opracowanie i publikacja danych zawartych w ankiecie rozpisanej przez pierwszego administratora nowo utworzonej w 1945 roku Administracji Apostolskiej Śląska Opolskiego ks. infułata Bolesława Kominka w dniu jego ingresu w Opolu 9 września 1945 stanowi niezwykle cenny materiał do prześledzenia wydarzeń związanych z pierwszymi miesiącami po II wojnie światowej na ziemiach tej części Śląska.

Pytania postawione w ankiecie, skierowanej do dziekanów lub księży pełniących obowiązki dziekańskie, były zapewne wcześniej starannie przygotowane i konsultowane. Uzupelnienie tych wypowiedzi materiałami źródłowymi pozyskanymi przez autora z archiwów centralnych, państwowych i kościelnych oraz parafialnych pozwoliło przedłużyć, w stosunku do terminu wypełniania przez księży dziekanów ankiety, ogląd wydarzeń o dalsze miesiące 1945 i 1946 roku. Dzięki temu powstał obraz nie statyczny, ale dynamiczny ówczesnego stawania się, rodzenia się nowej rzeczywistości społecznej i kościelnej na Śląsku Opolskim.

Kościół katolicki, który trwał na tych ziemiach bez zmian od stuleci, a przynajmniej od czasów reformacji i kontrreformacji, ok. połowy XVII wieku, teraz ulegał całkowitemu przekształceniu, zmieniał się w swej życiowej tkance: odchodzili, przenosili się lub byli wysiedlani ludzie, którzy budowali go na tych ziemiach od wieków, którzy wytworzyli tu żywotne, wielorakie tradycje religijne i kościelne. Pozostali tu i ów-dzie kapłani-duszpasterze czy pojedyncze rodziny, ale w zasadzie pozostał tylko „Kościół” w jego materialnym wymiarze: budynki kościelne i zabudowania parafialne, kaplice, figury i krzyże przydrożne, liczne w tym regionie Śląska, nadające krajobrazowi wybitnie katolicki charakter. Ostały się też struktury kościelne, parafie i granice dekanatów. Ten kościół Kościoła nabierał stopniowo, ale bardzo szybko, nowego życia, obrastał na nowo tkanką – ludźmi, którzy po przebyciu wieluset kilometrów tu mieli znaleźć swoją nową ojczyznę. To, co zastali, pozwoliło im na nowej, obcej sobie dotąd ziemi poczuć się bardziej u siebie i powoli zadomowić.

Materiały zebrane w tej publikacji, opatrzone przez Autora obszernymi przypisami (ok. 3 tys. przypisów), stanowiącymi komentarze, wyjaśnienia czy biogramy duchowieństwa, oddają nie tylko stan Kościoła w ogóle, ale sytuację poszczególnych parafii i przedstawiają go nie tylko w przekroju, ale w całej historycznej dynamice stawania się. To czyni tę edycję bardzo wartościową, a lekturę niezwykle interesującą.

Praca składa się z dwóch części. Pierwsza ma charakter syntetyczny, daje zwięzłe omówienie nowej sytuacji pastoralnej powstałej na skutek opanowania Śląska Opolskiego przez Armię Czerwoną w 1945 roku oraz zapoczątkowania tu polskiej rzeczywistości państwowej i wynikających z tego konsekwencji dla Kościoła na Śląsku Opolskim – wojenne dramaty ludności, zniszczenia kościołów i martyrologia duchowieństwa, wymiana znacznej części ludności i duchowieństwa diecezjalnego oraz zakonnego i problemy z tym związane oraz kwestia ustosunkowania się do nowej sytuacji pastoralnej zwierzchności kościelnej na tym obszarze: dotychczasowej, wrocławskiej (niemieckiej) u schyłku jej funkcjonowania oraz nowej, polskiej zwierzchności kościelnej – ustanowionej przez prymasa Polski, kard. Augusta Hlonda, w 1945 roku Administracji Apostolskiej Śląska Opolskiego.

Druga, bardziej obszerna, część pracy o charakterze analitycznym zawiera szczegółową prezentację omówionych zagadnień w rozpisaniu na poszczególne parafie i dekanaty Administracji Apostolskiej Śląska Opolskiego w latach 1945–1946, a więc: wykazy parafii w poszczególnych dekanatach i przynależących do nich miejscowości oraz zmiany ich nazewnictwa, ich zmieniająca się liczebność w związku z fluktuacją ludności, dane dotyczące duszpasterzy parafialnych i zmiany personalne w tym zakresie, powojenna fluktuacja duchowieństwa w poszczególnych dekanatach i szczegółowy bilans szkód wojennych w każdym z dekanatów, a wreszcie wykazy placówek zakonnych w każdym z dekanatów oraz przybliżenie problemów duszpasterskich w pierwszych miesiącach powojennych. Całość, starannie udokumentowana, posiada bardzo rozbudowany i szczegółowy aparat przypisów, rozszerzający i precyzujący informacje zawarte w tekście i ułatwiający korzystanie z tej publikacji.

Praca wypełnia lukę dotyczącą tego okresu dziejów Kościoła katolickiego na Opolszczyźnie w dotychczasowej historiografii Śląska i ma dużą szansę stać się znaczącym przyczynkiem do lepszego poznania najnowszych, ale ciągle jeszcze zbyt mało znanych dziejów tego regionu.

Piotr Madajczyk